

GRAĐANSKI

Moć iznad institucija

“Ja imam apsolutnu političku moć. S njom ću zarobiti institucije, a one takve neće moći utvrditi moju objektivnu odgovornost za određene faze mog vladanja.” Ovo nije citat iz **Makijavelijevog** “Vladaoca”. Ovo su nepisana balkanska pravila vladanja, čije smo svi mi žrtve i koja moramo konačno početi mijenjati da bi građani i građanke Crne Gore mogli hodati ponosno uzdignute glave.

Prošlog maja mjeseca, Skupštini Crne Gore je podnešena inicijativa za ustanovljenje Dana sjećanja za žrtve deportacije izbjeglica 1992.godine iz Crne Gore. Očekivanje inicijatora, **Aleksandra Saše Zekovića, Tee Gorjanc Prelević** i mene, bilo je da se inicijativa blagovremeno stavi na dnevni red Skupštine kako bi se 20. godina od ovog zločina obilježilo na način koji dolikuje ozbiljnim državama odgovornih vlasti. Navodni principijelni stavovi Socijaldemokratske partije čijem je čelniku i predsjedniku Skupštine **Ranku Krivokapiću** inicijativa bila upućena su se okončali glasnom podrškom koja je imala svoju medijsku praćenost, ali ne i posvećenost niti je proizvela rezultat.

Vladi Crne Gore, konkretno **Igoru Lukšiću**, predsjedniku Vlade, **Ivanu Brajoviću**, ministru unutrašnjih poslova i **Branislavu Mićunoviću**, ministru kulture, kao i Skupštini Opštine Herceg Novi odnosno njenom predsjedniku **Dejanu Mandiću** istovremeno je poslata inicijativa za podizanje spomen-obilježja žrtvama deportacije izbjeglica 1992. u Herceg Novom. I ovdje je sve počelo i završilo se politički korektnom verbalnom podrškom.

Obje inicijative su se zasnivale na međunarodnim načelima ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava, i posebno na Rezoluciji Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 60/147 „Osnovna načela o pravu na pravni lijek i reparacije za žrtve teških kršenja međunarodnog prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava“, ali i nadležnostima crnogorskih zakonodavnih i izvršnih organa.

U maju i junu 1992, najmanje 66 izbjeglica bošnjačke nacionalnosti iz Bosne i Hercegovine nezakonito je uhapšeno na teritoriji Crne Gore, a zatim isporučeno njima neprijateljskoj vojsci bosanskih Srba u Bosni i Hercegovini. Samo 12 osoba deportovanih iz Crne Gore uspjelo je da preživi mučenje u koncentracionim logorima, dok su ostali ubijeni i nestali, a još uvijek nijesu pronađeni posmrtni ostaci svih žrtava.

Na ovaj zločin uporno podsjećaju rijetke nevladine organizacije, mediji i pojedinci, sa predstavnicima udruženja porodica žrtava deportacije. Djelotvorna suđenja i reparacije koje predviđaju međunarodni standardi, a koje uključuju i “komemoraciju i odavanje počasti žrtvama” i „kontinuirano obrazovanje o ljudskim pravima i međunarodnom humanitarnom pravu za sve društvene sektore, obuku zvaničnika u pravosuđu, kao i vojnih i policijskih snaga“, sistematski se izbjegavaju od strane najviših donosilaca odluka.

Iako je država Crna Gora praktično prihvatila činjenicu da se ovaj zločin desio kroz sudsko poravnanje sa porodicama žrtava 2008, individualna direktna i komandna krivična odgovornost u sudskom postupku nije utvrđena niti se učinilo bilo što od strane institucija da se uvažavaju žrtve koje su nesporne. Nije to ni čojski ni junački.

Negiranje zločina spriječava istinsko pomirenje i uspostavljanje povjerenja u regionu. Realizacija ove dvije inicijative bi predstavljala manji dio doprinosa da zločin ostane zabilježen kao surova opomena budućim generacijama. Svakako će suštinski i vječni pomen žrtvama biti spremnost Crne Gore da u sudskom postupku ovaj zločin rasvijetli do kraja i pokaže da je crnogorsko društvo zrelo da objektivno sagleda činjenice i osudi odgovorne. U protivnom, sva obilježja će biti sramota i licemjerje prema žrtvama, bez utvrđene odgovornosti, sa lažima koje će prekriti pravdu i gajiti neko buduće zlo.

Ako se ima volje za realno razobličavanje zločina iz 90-ih onda je logično očekivati da sistem ide ka punoj konsolidaciji i uspostavljanju vladavine prava nad politikom. No, ako ta volja ne postoji i svjesno se, iz političkih razloga, opstruiraju procesi onda ni u drugim oblastima ne možemo očekivati značajan

napredak. Nerazjašnjena pitanja nam se uvijek vraćaju kao neprijatan bumerang. Upravo sada EU od Crne Gore zahtijeva isto ono na čemu je CGO insistirao kroz traženje direktnih prenosa suđenja za ratne zločine. Dosljedno bježanje nam se stavlja na agendu i kroz pripremu pregovora o Poglavlju 23, a računi će tek stizati za naplatu.

Ozbiljni zahtjevi su već napisani i biće još dugo pisani iz Brisela. Ali, najozbiljniji zahtjev prema budućim generacijama mora biti naše iskreno i odgovorno priznanje da su crnogorsko društvo i političari u njemu bili skloni šovinizmu i nacionalizmu koji su proizveli užasne zločine. Do njegovog ispunjenja mi ne možemo u Evropu koja se zasniva na jedinstvu različitosti, ma koliko biti uspješni u štrikiranju tehničkih zadataka.

Činjenica da ovaj zločin nije rasvijetljen ni poslije 20 godina znači da mi nijesmo u stanju da prevaziđemo nacionalne podjele, kult ličnosti, strah od suočavanja sa sobom i da izađemo iz matrice bavljenja politikom na balkanski način. Taj način se bazira na premisi "Ja imam apsolutnu političku moć. S njom ću zarobiti institucije, a one takve neće moći utvrditi moju objektivnu odgovornost za određene faze mog vladanja." Ovo nije citat iz **Makijavelijevog** "Vladaoca". Ovo su nepisana balkanska pravila vladanja, čije smo svi mi žrtve i koja moramo konačno početi mijenjati da bi građani i građanke Crne Gore mogli hodati ponosno uzdignute glave.

Autorka je izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje (CGO).